

Typológia stôp pri vyšetovaní úpadkových trestných činov

Anotácia: Predmetný článok sa zaoberá kriminalistickou stopou vo všeobecnosti, analýzou typických stôp, ktoré sú využívané pri vyšetovaní úpadkových trestných činov a ich právnej kvalifikácii.

Kľúčové slová: kriminalistická stopa, dokument, listina, záznamový prostriedok výpočtovej techniky.

Úvod

Zrovnoprávnenie jednotlivých foriem vlastníctva po roku 1989 otvorilo možnosti dispozície predmetov vlastníckeho práva, a to predovšetkým v podobe podnikania ako sústavnej činnosti vykonávanej podnikateľom samostatne vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť s cieľom dosiahnuť zisk. Podnikanie však znamená aj povinnosť niesť riziko strát, ba dokonca aj riziko úpadku, teda aj hrozbu ukončenia tejto činnosti.

Dôležitú úlohu pri vyrovnaní záväzkov neúspešného podnikania plní zákon NR SR č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Vznikajúce právno-ekonomické situácie, typické pre trhový ekonomický systém, zneužívajú niektoré subjekty aj tým, že na úkor niekoho iného, páchaním trestných činov dosahujú neoprávnené zisky. Zjednodušene povedané, niektoré subjekty možnosti súvisiace s vyrovnávaním záväzkov svojho neúspešného podnikania zneužívajú aj tým, že svojím konaním naplňajú skutkové podstaty trestným činom podvodného úpadku (úmyselným tunelovaním podnikov a prelievaním kapitálu), zavineného úpadku, porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, machinácií v súvislosti s konkurzným a vyrovnávacím konaním, marenia konkurzného alebo vyrovnávacieho konania či marenia exekučného konania.¹

Aj napriek tomu, že táto skutočnosť nie je evidovaná v štatistikách registrovanej trestnej činnosti, túto skutočnosť potvrdili v riadenom rozhovore 15 respondenti (8 zamestnávateľia – podnikatelia, 7 zamestnanci v Bratislavskom kraji). Tí na otázku, akú úroveň latencie týchto trestných činov predpokladajú, uviedli, že na jeden trestný čin, ktorý je príslušníkmi PZ (alebo inými subjektmi kontroly) odhalený, pripadá až 20 neodhalených. Domnievame sa, že je to alarmujúci predpoklad, ktorý dostatočne vymedzuje potrebu hľadať a nachádzať určité riešenia nápravy. Z pragmatického hľadiska tá musí súvisieť aj s odhaľovaním trestných činov páchaných na tomto úseku a ich procesným vyšetovaním.

Práve tieto zistené skutočnosti boli impulzom na spracovanie tohto odborného článku. V jeho obsahu sme sa rozhodli poukázať na niektoré odrazy spôsobené kriminálnym konaním páchatel'ov uvedených trestných činov, ktoré vykazujú konkrétnu relevanciu pri ich odhaľovaní a vyšetovaní. Sme presvedčení, že aj prezentácia tohto poznania bude využitá pri rozvíjaní odbornej diskusie o riešenej problematike (jej vymedzenie je definované v názve článku) a nachádzaní východísk jej eliminácie.

1 Typické stopy úpadkových trestných činov

Stopou trestného činu sa rozumie zmena, ktorá súvisí s vyšetovanou udalosťou, je kriminalisticky relevantná, zistiteľná, zabezpečovaná a využiteľná pomocou súčasných kriminalistických metód, prostriedkov a postupov.²

¹ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (Trestný zákon, osobitná časť, štvrtá hlava - trestné činy proti majetku).

² PORADA, V. Kriminalistická stopa. In STRAUS J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. rozšírené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 85.

Na základe poznania, ktoré sme získali v policajnej praxi, výsledky kauzálnych analýz (3 vyšetrovacie spisy, ktoré poskytli na štúdium vyšetrovateľa Úradu kriminálnej polície KR PZ Bratislava) potvrdzujú, že v súvislosti s poznávaním (vyšetrovaním a dokazovaním) úpadkovými trestnými činmi sú využívané:

- a) stopy v listinnej podobe,
- b) stopy v elektronickej podobe,
- c) stopy vo vedomí osôb.

a) stopy v listinnej podobe

Príslušníci v policajnej praxi uviedli, že kriminalistické stopy úpadkových trestných činov tvoria prevažne dokumenty³, pri ktorých je podozrenie, že nejde o pravý doklad⁴, ale ide o poškodené a pozmenené listiny⁵, falošné listiny⁶, znehodnotenú listinu⁷, napríklad aj spálený papier.

Pojem listina sa používa pre dokumenty rôzneho druhu majúceho tvar listu papiera. V súčasnosti sa pojem listina používa aj pre dokumenty, ktoré nie sú vyhotovené na liste papiera, resp. nemusia mať ani jeho tvar. Tento pojem sa používa dokonca aj vtedy, ak listina nie je zhotovená z papiera, napr. plastový občiansky alebo vodičský preukaz, platobná karta, kovová minca. Listiny sa rozdeľujú na listiny verejné⁸ a listiny súkromné⁹. Uvedenú skutočnosť objektivizujú aj kriminalistickí teoretici.¹⁰

Podstatnú časť falšovaných dokumentov tvoria podnikateľské, firemné, obchodné, bankové, resp. súkromné listiny (faktúry, potvrdenky, daňové priznania, závetý a iné úradné listiny, ukradnuté šeky alebo dlhopisy) opatrené odtlačkami pečiatok, pri ktorých je potrebné overiť ich pravosť, resp. potvrdiť alebo vylúčiť zhodnosť odtlačkov s podozrivou pečaťou. Do tejto skupiny stôp, ktoré sú využívané pri vyšetrovaní a dokazovaní úpadkových trestných činov, je možné zaradiť aj pečatidlá, záznamy tachografov, kontrolné karty, cestovné lístky, platidlá, bankovky, mince, ceniny, tlačivá, lepidlá, písacie prostriedky, kryptogramy, poštové zásielky a pod.

Z hľadiska skúmania týchto stôp sa vychádza predovšetkým z toho, že tieto odrazy na dokumentoch obsahujú nejaký znak, symbol, znamenie prinášajúce informáciu, resp. súbor informácií pre ten subjekt, ktorý tieto objekty skúma a hodnotí. Tieto odrazy sú vyhotovované na papieri, resp. inom materiáli (papyrus, pergamen, koža, plastický papier, plasty, fólie). Pri páchaní tzv. úpadkového trestného činu, za určitých podmienok, vznikajú odrazy na dokumentoch. Je vytvorená kriminalistická (grafická) stopa na podkladovom materiáli pomocou rôznych substancií (tlačiarenské farby, atramenty, tonery, náplne písacích prostriedkov, hroty ceruziek, pásky písacích strojov, pečiatkové farby). K uvedenému je možné uviesť, že pri páchaní predmetnej trestnej činnosti odrazy (stopy) zanechávajú aj

³ Termín dokument označuje doklad, listinu alebo inú písomnú vec, ktorou možno niečo doložiť, preukázať, príp. z ktorej je možné zistiť potrebné informácie.

⁴ Pravá listina (originál) je tá, ktorá je vyhotovená vopred definovaným spôsobom s použitím originálnych tlačových foriem, resp. vyhotovená s použitím originálnych materiálov, znakov a prvkov technickej ochrany.

⁵ Pozmenená listina je tá, ktorá je vyhotovená z pravej listiny pozmenením niektorých údajov a zobrazení tak, že listina nadobudne iný význam.

⁶ Falošná listina je listina vyhotovená na nepravých materiáloch, pomocou nepravých tlačových foriem, znakov a prvkov technickej ochrany.

⁷ Znehodnotená listina je pravá listina, ktorá je roztrhaná, rozstrihaná alebo inak je znehodnotený jej podklad alebo obsah.

⁸ Verejná listina je taká, ktorú vydáva vo verejnom záujme oprávnený subjekt predpisom stanovenou formou a spôsobom.

⁹ Súkromná listina je listina vyhotovená subjektom v súkromnom záujme.

¹⁰ KRAJNÍK, V. a kol. 2005. *Kriminalistika*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2005. s. 223.

rozičné nástroje i zariadenia, ktoré používajú páchatelia pri zhotovovaní falzifikátov i pri pozmeňovaní pravých dokumentov. Zjednodušene povedané, možno konštatovať, že na podkladový materiál sa odtláčajú charakteristické znaky typické pre vonkajší vzhľad jednotlivých pôsobiacich objektov, ktoré na podklad pôsobia. Príslušníci polície, ktorí realizujú vyšetrovanie úpadkových trestných činov, skúmaním dokumentov nepriamo zisťujú aj „autorstvo“. Ide o originalitu, teda o to, či grafika dokumentu je totožná s grafikou predlohy, z ktorej bol dokument vyhotovený. Pri skúmaní stôp na dokumentoch z kriminalistického hľadiska zisťujú a vyhodnocujú informácie obsiahnuté v grafických stopách i podkladových materiáloch, na ktorých sú grafické stopy vyhotovené s cieľom identifikovať objekty, teda pravosť objektov, na základe ktorých boli vyhotovené, ako aj pravosť samotného dokumentu.

Neoddeliteľnou súčasťou vyšetrovania úpadkových trestných činov je aj práca expertov. Napríklad expert, ktorý zisťuje originalitu dokumentu, skúma:

- pravosť samotného podkladu dokumentu,
- techniky vyhotovenia grafickej stránky dokumentu,
- úplnosť dokumentu,
- úradné vydanie dokumentu,
- pozmeňovanie dokumentu,
- pravosť odlačkov pečiatok, vlačkov pečatidiel a perforátorov,
- charakteristické vlastnosti farieb použitej na vyhotovenie dokumentu,
- pravosť ochranných prvkov,
- zviditeľnenie odstránených a neviditeľných údajov, tajného písma a zviditeľnenie pretlačeného písma,
- identifikáciu spáleného i roztrhaného papiera.¹¹

Dokument považuje za sporný, ak:

- ✓ sú viditeľné lokálne zmeny, chýbajú, resp. sú slabo viditeľné a rozpoznateľné ochranné prvky (vodoznak, hologram, kinegram, ochranné fólie, ochranné vlákna a ochranné pružky v papieri dokumentu, opticky premenlivá farba),
- ✓ je použitý papier zjavne odlišný od druhu papiera, ktorý sa na určitý dokument bežne používa,
- ✓ na jednotlivých listoch dokumentu sú použité rozdielne druhy atramentu či iných substancií použitých na jeho vyhotovenie,
- ✓ sú použité viaceré fonty písma počítača, počítačovej tlačiarne, resp. viaceré typy písma písacieho stroja,
- ✓ text dokumentu je „nevycentrovaný“, t. j. umiestnený excentricky voči okrajom dokumentu, resp. v texte je neprirodzený odstup medzi slovami, písmenami alebo riadkami,
- ✓ dokument vykazuje stopy po mechanickom alebo chemickom odstraňovaní zápisov,
- ✓ pri viaclistových dokumentoch je použitý rozdielny papier, resp. sú viditeľné stopy po jeho rozšítení,
- ✓ odtlačok pečiatky, resp. podpisy na dokumente nie sú prirodzené,
- ✓ je sporný dátum vystavenia dokumentu,
- ✓ nie je čitateľný na stanovenom zariadení.¹²

¹¹ Bližšie pozri: MASARYK, P. 2006. Kriminalistické skúmanie dokumentov – stopy a ich objekty. In *Kriminalistická stopa ako teoretický a praktický problém*. ISBN 80-8054-385-2, 2006, s. 97, 98.

¹² Zdroj informácií, uvedené závery sú sformulované na základe informácií, ktoré autorke poskytli pracovníci KEÚ P PZ v Bratislave (rok 2013).

Je evidentné, že práca (v procese vyšetrovania) s týmto druhom stôp je náročná. Jej výsledky podmieňuje kvalita najmä pri vykonávaní prvotných a neodkladných úkonov vo vyšetrovaní.

b) digitálne stopy

Vyšetrojúce subjekty pri vyšetrovaní úpadkových trestných činov pracujú pomerne frekventovane so záznamami rôznych riadiacich informácií, ktoré môžu mať rozličnú podobu a vyskytovať sa na rozličných nosičoch (vyplýva to z analýzy vyšetrovacích spisov). To znamená, že okrem písomných dokumentov pracujú aj so záznamovými prostriedkami výpočtovej techniky – CD-R, zip jednotky, mobilné telefóny, bezdrôtové prenosy dát z osobných elektronických zariadení (Wifi¹³, Bluetooth), telefonické diáre, handheldery¹⁴, audio digitálne záznamníkové prístroje, digitálne videokamery, fotoaparáty, video, DVD prehrávače, platobné a identifikačné karty, najrôznejšie záznamové médiá (CD¹⁵, DVD¹⁶, USB¹⁷ pamäte, digitálne pamäte videokamier a fotoaparátov, optické médiá), bohaté príslušenstvo rozmanitých druhov periférií ku všetkým vymenovaným zariadeniam. Tieto zariadenia z kriminalistického i forenzného pohľadu zanechávajú preukázateľné stopy konkrétnej činnosti; pri vzniku týchto odrazov platia všeobecné a individuálne zákonitosti a sú aj prakticky využiteľné. Z týchto dôvodov ich zaistenie a následné použitie na účely trestného konania vyžaduje často špeciálne znalosti a vedomosti, ako aj špeciálnu techniku.¹⁸

Celý rad technologických zariadení, aj keď nie sú prostriedkom či cieľom trestného činu, obsahujú veľké množstvo rozmanitých dát, ktoré v priebehu vyšetrovania iného trestného činu či priestupku majú v prvej fáze klasický charakter kriminalistickej stopy a v záverečnej etape v ideálnom prípade aj charakter súdneho dôkazu. Pomocou všetkých týchto stôp je však možné preverovať vyšetrovaciu verziu prípadu, zbierať dôkazy proti páchatelovi alebo potvrdzovať alibi nevinných osôb. Stopy sa v procese obhajoby stávajú priamymi či nepriamymi dôkazmi. Digitálna stopa je teda využiteľná nielen v kriminalistike, ale aj vo všeobecnom forenznom vyšetrovaní vykonávanom štátnymi orgánmi (občianskoprávne spory, obchodnoprávne spory) i na komerčnej báze na potreby nezávislých interných či externých auditov a pod.¹⁹

c) stopy vo vedomí osôb

Z analyzovaných vyšetrovaných úpadkových trestných činov vyplýva, že kriminalisticky a právne relevantné informácie sú uložené vo vedomí osôb, ktoré:

- naplánovali, organizovali, vykonali nelegálne obchodné či finančné transakcie alebo iné spoločensky nebezpečné konania, resp. sa na nich podieľali,

¹³ Wireless Fidelity

¹⁴ osobný počítač do dlane veľkosti škatuľky od cigariet

¹⁵ Compact Disc

¹⁶ Digital Versatil Disc, Digital Video Disc

¹⁷ Universal Serial Bus

¹⁸ METEŇKO, J., MIKULAJ D. Kriminalistická analýza digitálnej stopy. In Internet a bezpečnosť organizácií. CD Rom – Sborník príspevků z mezinárodní konference.

METEŇKO, J. a kol. *Kriminalistické metody a možnosti kontroly sofistikovanej kriminality*. Bratislava : Akadémia PZ v Bratislave, 2004, s. 142-149.

¹⁹ Bližšie pozri: PORADA, V. a kol. 2006. Nové aspekty teórie kriminalistických stop a identifikace v souvislosti s dokazovaním v trestním řízení. In *Kriminalistická stopa ako teoretický a praktický problém*. ISBN 80-8054-385-2, 2006, s. 55, 56.

- podieľali sa na likvidácii dôkazu alebo na utajenej informácii o podozrivých finančných, obchodných a iných aktivitách,
- vyzradili dôverné informácie zneužitú inou osobou na páchanie trestnej činnosti,
- poskytovali konzultácie k odborným problémom využité pri páchaní trestnej činnosti,
- sprostredkovali nelegálne obchodné či finančné transakcie,
- boli prítomné na rôznych poradách a obchodných rokovaniach, ktoré priamo alebo nepriamo súviseli s vyšetřovanou udalosťou,
- zistili podozrivé alebo nelegálne obchodné, finančné či iné aktivity,
- boli poškodené trestným činom; zvláštnosťou týchto stôp je to, že potenciálni svedkovia si často ani neuvedomujú, že sa stávajú svedkami trestného činu, toto sa však odráža vo zvláštnostiach formovania výpovede i výsluchu svedka.

V procese vyšetřovania jeho realizátori tieto skutočnosti akceptujú. Táto skutočnosť je evidentná z rozsahu vyšetřovania a ním dosiahnutých výstupov.

2 Význam kriminalistických stôp pri odhaľovaní a vyšetřovaní úpadkových trestných činov

Kriminalistická stopa je kriminalisticky využiteľná len vtedy, ak kompetentný orgán (subjekt, vyšetřovateľ, kriminalista) informácie obsiahnuté v stope dokáže dekódovať a následne využiť. To znamená, ak je schopný stopu vyhľadať, zaistiť a skúmať súčasnými kriminalisticko-technickými prostriedkami. Oslovení vyšetřovateľa sa vyjadrili, že niektoré informácie nie sú schopní dekódovať a využiť. Táto činnosť závisí od stupňa výkonnosti súčasných vedecko-technických poznatkov i možností pri vyhľadávaní, zaistiťovaní, skúmaní kriminalistických stôp i od ich druhu, kvality, spôsobu i podmienok ich vzniku. Od množstva využiteľných informácií závisí význam i hodnota kriminalistických stôp pri objasňovaní kriminalisticky relevantných udalostí.²⁰

V tejto súvislosti si dovoľujeme uviesť, že každá kriminalistická stopa má svoju:

1. kriminalisticko-taktickú hodnotu

Kriminalisticko-taktická hodnota kriminalistických stôp sa uplatňuje predovšetkým pri posudzovaní i kriminalistickom využívaní spôsobu páchania kriminalisticky relevantných udalostí. Informačný obsah kriminalistických stôp však dovoľuje posúdiť celý rad okolností vzniku i priebehu kriminalisticky relevantných udalostí, príčin i podmienok, ktoré ju umožnili, resp. ktoré k nej viedli. Kvality informačného obsahu kriminalistických stôp viažucich sa k možnosti bezprostredne²¹ z nich vyvodit' závery kriminalisticko-taktického charakteru predstavujú ich „taktickú“ hodnotu.

Závery kriminalisticko-taktického charakteru sú výsledkom poznávacieho procesu sprevádzaného vytvorením si hodnovernej a odôvodnenej predstavy o:

- fyzických a psychických vlastnostiach a schopnostiach páchatel'a,
- dôvodnostiach i znalostiach páchatel'a,
- počte páchatel'ov,
- znalosti miesta kriminalistiky relevantnej udalosti,

²⁰ DZURČANIN, Š., STANKO, J. *Základy kriminalistiky*. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2007. s. 48.

²¹ Bezprostrednosťou chápeme fakt, že kriminalista je sám alebo za pomoci odborníka schopný vyhodnotiť ich kriminalistickú relevanciu aj obsah spravidla už na mieste v priebehu obhliadky.

- spôsobe spáchania kriminalisticky relevantnej udalosti (príchod, odchod, príprava),
- možnostiach vypátrania a zadržania páchatel'a,
- určení celkového postupu v kriminalistickom objasňovaní.

2. kriminalisticko-technickú hodnotu

Kriminalisticko-technická hodnota materiálnych stôp sa viaže aj na možnosť zistenia stavu, pôvodu, poslania objektu, na zistenie technických aspektov mechanizmu udalosti i vzniku stôp. Uvedené skutočnosti možno splniť až po dekódovaní ich informačného obsahu, teda až po ukončení kriminalistického alebo iného odborného skúmania. Kriminalisticko-technickú hodnotu majú aj niektoré stopy vo vedomí človeka. Technická kvalita materiálnych stôp, ktoré boli nájdené, zistené v súvislosti s kriminalisticky relevantnou udalosťou, sa posudzuje predbežne ešte pred ich zaistením. Aj stopa vynikajúcej technickej kvality môže byť bezvýznamná pre objasnenie kriminalisticky relevantnej udalosti.

3. procesnú hodnotu

Procesnú hodnotu kriminalistickej stopy možno vymedziť tak, že zaistená stopa na mieste kriminalisticky relevantnej udalosti môže mať v trestnom konaní za určitých podmienok hodnotu dôkazu, pričom podmienkou je, že stopa musí byť zaistená i zdokumentovaná takým spôsobom, aby nevznikla žiadna pochybnosť u orgánov činných v trestnom konaní, v konaní pred súdom, a to v tom zmysle, že ide o stopu zaistenú na mieste kriminalisticky relevantnej udalosti, ktorá je predmetom trestného konania. Dokumentácia stopy sa vykonáva popisom stopy v zápisnici o obhliadke miesta trestného činu, fotografovaním i jej zakreslením v náčrte a následne prekreslením do plánu miesta trestného činu.²²

Zvláštnosti podnetov na vyšetrovanie úpadkových trestných činov

Podľa § 1 zákona NR SR č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.

Ustanovenie § 1 Trestného poriadku obsahuje aj významný výkladový aspekt, to znamená, že orgány činné v trestnom konaní a súdy sú v každom jednotlivom štádiu povinné postupovať tak, aby bol naplnený predmet zákona, teda na jednej strane náležite zistiť trestné činy a ich páchatel'ov spravodlivo potrestať, na druhej strane v celom priebehu trestného konania rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb, ktoré vyplývajú jednak z Ústavy Slovenskej republiky a Listiny základných práv a slobôd, ako aj z Trestného poriadku a z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a teda zabezpečiť uskutočnenie spravodlivého procesu.

Z požiadavky náležitého zistenia trestných činov a spravodlivého potrestania ich páchatel'ov pre orgány činné v trestnom konaní a súdy vyplýva povinnosť pôsobiť na upevňovanie zákonnosti, t. j. na dôsledné zachovávanie zákona, aby bola vo vedomí verejnosti upevňovaná viera v spravodlivosť postupu a rozhodovania orgánov činných v trestnom konaní a súdov v záujme dôsledného dodržiavania zákonov a rešpektovania základných práv a slobôd jednotlivých fyzických osôb a právnických osôb. V trestnom konaní je tento aspekt veľmi významný, keďže práve v tomto konaní sú stíhané osoby, ktoré porušili

²²FEDOROVICHOVÁ, I. *Teoreticko-metodologické otázky kriminalistiky*. Bratislava : EPOS, 2002. s.49.

Trestný zákon a spáchali trestný čin, to znamená konali spôsobom, ktorý štát prostredníctvom zákonodarcu vyhlásil za neprípustný a zakázaný a ktorý sankcionuje trestom.²³

Podľa § 2 ods. 10 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav vecí, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.

Z požiadavky náležitého zistenia skutkového stavu vecí vyplýva, že orgán činný v trestnom konaní sám určuje mieru dokazovania, ktoré musí v konaní vykonať, aby bola táto požiadavka splnená. Orgán činný v trestnom konaní musí vykonať také dôkazy, ktoré zabezpečia náležité zistenie skutkového stavu vecí bez dôvodných pochybností tak, aby bolo možné vo veci spravodlivo rozhodnúť. Ak vykonané dôkazy v konaní pred súdom nebudú stačiť na uznanie viny obžalovaného a ak nebude možné vykonať iné dôkazy s cieľom vyvrátiť dôvodné pochybnosti, bude nevyhnutné obžalovaného oslobodiť spod obžaloby. Z uvedeného vyplýva, že dôvodné pochybnosti sa vzťahujú nielen na samo zistenie skutkového stavu, ale aj na možnosť obstarania a vykonania ďalších dôkazov, ktoré by tento skutkový stav, resp. vykonané dokazovanie, zmenili.

Dôvodnú pochybnosť Trestný poriadok nedefinuje. Podľa teoretických výkladov je potrebné chápať ňou takú pochybnosť, ktorá spôsobuje, že orgán, ktorý rozhoduje vo veci na základe starostlivého a nestranného zhodnotenia všetkých vykonaných dôkazov, by bol taký nerozhodný, že by nemohol urobiť záver, že skutočnosť napĺňajúca znak trestného činu sa stala, teda nezískal vnútorné presvedčenie o vine obvineného.

V jednotlivých prípadoch vyšetrovatelia skúmajú, či skutkom, ktorý bol spáchaný, došlo k naplneniu všetkých zákonom stanovených znakov skutkovej podstaty toho-ktorého trestného činu. Pokiaľ neboli naplnené všetky zákonom stanovené znaky skutkovej podstaty toho-ktorého trestného činu, pre tieto orgány činné v trestnom konaní nie je dôvod na začatie dokazovania.

Z uvedených hľadísk hodnotia trestné oznámenia a ďalšie podnety, ktoré majú k dispozícii (výsledky riadeného rozhovoru). V prípade, že z trestného oznámenia alebo z iného podnetu nevyplýva priame dôvodné podozrenie zo spáchania konkrétneho trestného činu, je nevyhnutné požiadať oznamujúce subjekty o doplnenie.

V nadväznosti na konkrétne skutkové okolnosti vyšetrovateľ (orgán činný v trestnom konaní) frekventovane hľadá odpovede na tieto základné otázky:

- aký je súčasný stav oznamovaného problému; popísať rozdiel medzi skutočným a žiadaným stavom,
- aké sú príčiny vzniku tohto rozdielu,
- ktorá konkrétna osoba za vznik tohto rozdielného stavu zodpovedá a prečo,
- či došlo k porušeniu všeobecne záväzných právnych predpisov; ak áno, je nevyhnutné uviesť, k porušeniu ktorých všeobecne záväzných právnych predpisov došlo,
- ktorá konkrétna fyzická osoba za toto porušenie zodpovedá a prečo,
- či vznikla škoda na majetku, resp. iná ujma; ak áno, aká,
- ktorá konkrétna fyzická osoba zodpovedá za vznik uvedenej škody a prečo.

Pri objasňovaní úpadkových trestných činov prichádzajú do úvahy tieto podnety:

²³ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, Trestný poriadok (listkovnica)*. 2. zväzok. Bratislava : IURA EDITION, 2006. 570 s.

a) oznámenie firiem

Väčšinou ide o poškodené subjekty, ktorých oznámenia majú rôznu výpovednú hodnotu. Veľmi často sa vyšetrovatelia v praxi stretávajú s tendenciou riešiť rôzne nedostatky prostredníctvom trestných oznámení orgánom činným v trestnom konaní. Tieto orgány zastupujú známu „nečinnosť“ súdov a taktiež sú týmto spôsobom využívané a zneužívané na to, aby oznamovatelia (často advokáti) získali zdarma informácie, ktoré môžu následne využiť v rozhodnutí o svojom ďalšom postupe.

b) podnety kontrolných orgánov

V praxi sa stretávame s podnetmi špecializovaných orgánov, ktoré vykonávajú kontrolu tak na úseku verejnej správy, ako aj v oblasti hospodárenia súkromných subjektov.

Zvláštne postavenie má Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky, ktorého činnosť je upravená zákonom NR SR č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Ďalším druhom kontroly je štátna kontrola. Rozumie sa ňou kontrolná činnosť na to určených subjektov, ktorá sa zameriava na hospodárenie s finančnými a hmotnými prostriedkami štátu a na plnenie povinností vyplývajúcich z všeobecne záväzných právnych predpisov, príp. povinností uložených na základe týchto predpisov, pokiaľ nejde o kontrolnú činnosť sprevádzanú vzťahmi nadriadenosti a podriadenosti.

V súvislosti s hospodárením s finančnými prostriedkami štátu je vykonávaná finančná kontrola. V tomto smere je nevyhnutné sústreďovať sa na základné pravidlá, ciele a spôsob vykonávania finančnej kontroly, vnútorného auditu a vládneho auditu, ktoré sú súčasťou systému verejnej vnútornej finančnej kontroly zabezpečujúceho dodržiavanie osobitných predpisov alebo medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná a na základe ktorých sa Slovenskej republike poskytujú prostriedky zo zahraničia, a dodržiavanie hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti pri hospodárení s verejnými prostriedkami a pri iných činnostiach orgánu verejnej správy.

Audit je systematické a nezávislé skúmanie, ktorého cieľom je stanoviť, či činnosť v určitej oblasti a s nimi spojené výsledky sú v súlade s plánovanými zámermi a či sa tieto zábery realizujú efektívne a sú vhodné na dosahovanie stanovených cieľov. Audit môžeme rozdeliť na:

1. externý, ktorý je vykonávaný kvalifikovaným, nestranným a nezávislým subjektom – obvykle autorizovaným (akreditovaným) na výkon auditu,
2. interný ako súčasť vnútorného kontrolného systému organizácie, ktorý je vykonávaný na to vyškolenými vlastnými pracovníkmi organizácie.

c) podnety občanov a iné podnety

Charakteristickou črtou oznámení občanov je často ich nekonkrétnosť a nekvalifikovanosť. Je to dané už zmienenou zložitou predovšetkým obchodnoprávnymi a občianskoprávnymi vzťahmi. Stretávame sa však s takými podaniami, ktoré sú prevažne listami všeobecného charakteru, často sú anonymné a nie sú v nich uvedené žiadne konkrétne skutočnosti. Pomerne málo podnetov spĺňa náležitosti trestného oznámenia.

Inými podnetmi rozumieme rôzne anonymy a pseudonymy, články v novinách obsahujúce relevantné informácie a pod.

d) výsledky operatívno-pátracej činnosti

Pracovníci služby kriminálnej polície a vyšetrovania preverujú rôzne poznatky získané vlastnou činnosťou. Využívaná je práve operatívna technika a operatívne prostriedky v súlade s právnymi predpismi, pričom sa dbá najmä na kvalitu a zákonný spôsob ich získavania, ako aj na starostlivý popis dôkazov (stôp).

Záver

Z poznania, ktoré je spracované v tomto odbornom článku, vyplýva, že v policajnej praxi pri odhaľovaní a vyšetrovaní tzv. úpadkových trestných činov kompetentné orgány štátnej správy (vyšetrovatelia PZ, orgány činné v trestnom konaní) využívajú celý rad podnetov. Identitu týchto podnetov určujú javové vlastnosti, ktoré určujú ich vonkajšiu podobu, a ich podstata, ktorá určuje ich obsah. Na základe aplikovanej výskumnej sondy (a inými formami vedeckého poznávania) je možné zistiť, že v danom prípade pri plnení úloh na úseku odhaľovania a vyšetrovania týchto trestných činov vyšetrovatelia dominantne využívajú kriminalistické stopy, ktoré majú rôzny charakter.

Prax potvrdzuje, že je dôležité, ak práve vyšetrovateľ (orgán činný v trestnom konaní) disponuje poznaním o možnom prejave odrazov, ktoré vznikajú v súvislosti s páchaním trestných činov úpadkových trestných činov. Práve toto poznanie môže byť dôležitým impulzom na ich činnosť, ktorú realizujú s cieľom odhaľovať a vyšetrovať aj trestné činy súvisiace s využívaním tohto ekonomického nástroja.

Sme presvedčení, že aj preto je dôležité, aby napríklad aplikovaným výskumom bola aj táto špecifická problematika skúmaná a v teóriách vysvetlená. Kriminologickí prognostici (vyšetrovatelia v praxi to potvrdili) sa zhodujú, že zneužívanie právno-ekonomického nástroja „úpadku“ pri páchaní trestných činov na tomto úseku ekonomiky je a bude aktuálne.

Literatúra

- ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou, Trestný poriadok (lístkovnica)*. 2. zväzok. Bratislava : IURA EDITION, 2006. 570 s. ISBN 80-8078-077-3.
- DZURČANIN, Š., STANKO, J. *Základy kriminalistiky*. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, 2007. 148 s. ISBN 978-80-89282-12-8.
- FEDOROVICHOVÁ, I. *Teoreticko-metodologické otázky kriminalistiky*. Bratislava : EPOS, 2002. 190 s. ISBN 80-8057-466-9.
- KRAJNÍK, V. a kol. *Kriminalistika*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2005. 360 s. ISBN 80-8054-356-9.
- MASARYK, P. 2006. Kriminalistické skúmanie dokumentov – stopy a ich objekty. In *Kriminalistická stopa ako teoretický a praktický problém*. ISBN 80-8054-385-2, 2006, s. 97-102.
- METEŇKO, J., MIKULAJ D. Kriminalistická analýza digitálnej stopy. In *Internet a bezpečnosť organizácií. CD Rom – Sborník príspevků z medzinárodní konference*. ISBN 80-7318-383-5.
- METEŇKO, J. a kol. *Kriminalistické metódy a možnosti kontroly sofistikovanej kriminality*. Bratislava : Akadémia PZ v Bratislave, 2004, s. 142-149. ISBN 80-8054-336-4.
- PORADA, V. a kol. Nové aspekty teórie kriminalistických stop a identifikácie v súvislosti s dokazovaním v trestnom řízení. In *Kriminalistická stopa ako teoretický a praktický problém*. ISBN 80-8054-385-2, 2006, s. 52-61.

STRAUS, J., PORADA, V. Kriminalistická stopa – nástin diskuse k pojmu a klasifikaci z pohledu československé kriminalistiky. In *Kriminalistická stopa ako teoretický a praktický problém*. ISBN 80-8054-385-2, 2006, s. 14-25.

Zákon NR SR č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 502/2001 Z. z. o finančnej kontrole a vnútornom audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Keywords: criminalistic trace, document, instrument, recording device of computer technique.

Summary

The author states in her article that relevant state administration authorities (police investigators, law enforcement authorities) use a whole range of incentives in detection and investigation of so called bankruptcy crimes. Their identity is determined by certain phenomenon features which are a reflection of their outer shape and essence is characterised by their content, namely in the form of criminalistic traces.

As the author presents, especially in theory and research it is inevitable to examine, evaluate and explain the incentives, as they, in relation to proving of bankruptcy crimes, show a specific criminalistic character.

*JUDr. Svetlana Derevjaniková
doktorandka Akadémie PZ
e-mail: svetlana.derevjanikova@gmail.com*

Recenzent: doc. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.